

Nr 68.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.; given Stockholms slott den 22 februari 1924.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

G. Malm.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 februari 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELOT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Malm, följande:

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, sid. 210—212, erinrade jag om vissa spörsmål på bostadsfrågans område, vilka syntes böra föreläggas riksdagen, och ifrågasatte därvid först och främst, att till ökning av statens bostadslånefond skulle få disponeras ytterligare 5,000,000 kronor såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel. Härvid förutsattes, att en särskild proposition i ämnet senare skulle föreläggas riksdagen.

Jag anhåller nu att få till behandling upptaga ifrågavarande spörsmål.

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 1 saml. 49 häft. (Nr 68.) 315 24 1

1920—1922
års stats-
åtgärder.

I 1922 års bostadsproposition (nr 228, sid. 2) lämnades en sammanfattande översikt över de åtgärder, som från statens sida vidtagits under åren 1920 och 1921 för att genom direkt ekonomiskt stöd främja bostadsproduktionen. En motsvarande redogörelse för år 1922 lämnades i 1923 års proposition i ämnet (nr 62, sid. 2).

Till dessa redogörelser tillåter jag mig nu att hänvisa.

1923 års
riksdags-
beslut och
kungörelser.

År 1923 medgav riksdagen (skrivelse nr 176) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62 och i ämnet väckta motioner, bland annat, att för ökning av statens bostadslånefond finge såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel för nämnda år disponeras ett belopp av 7,000,000 kronor. Bostadslånefonden bragtes härmed upp till ett belopp av sammanlagt 48,500,000 kronor.

Tillika medgav riksdagen i samma skrivelse, att av det på extra stat för år 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar ett belopp av högst 3,000,000 kronor finge användas för beredande av extra statsbidrag. Enligt av föredragande departementschefen föreslagna och av riksdagen godkända grunder skulle sådant bidrag beviljas genom nedskrivning av lån, som för åren 1920 eller 1921 utgått ur statens bostadslånefond, och skulle de medel, som till täckande av denna nedskrivning tillfördes bostadslånefonden ur nämnda anslag, få utlämnas såsom nya lån. Härjämte medgav riksdagen, att räntan för lån ur bostadslånefonden för tiden från och med den 1 januari 1923 tills vidare skulle få utgå efter fyra — i stället för dittills gällande fem — procent.

De för år 1923 disponibla lånemedlen utgjordes enligt det nyss anförda dels av de från rusdrycksmedelfonden överförda 7,000,000 kronor och dels av det belopp av högst 3,000,000 kronor, som efter beviljande av extra statsbidrag kunde tillföras bostadslånefonden från 1922 års bostadsanslag, eller av tillhoppa högst 10,000,000 kronor. Med avseende å dessa lånemedel hava bestämmelser meddelats i *kungörelse angående lån ur statens bostadslånefond den 15 juni 1923* (sv. förf.-saml. nr 223). Då dessa praktiskt taget fullständigt ansluta sig till föreskrifterna i 1922 års motsvarande kungörelse (nr 413), torde någon särskild redogörelse för dem icke behöva lämnas i förevarande sammanhang. Anmärkas må blott, att räntan fastställdes till fem procent, under hänvisning dock till de i nedan angivna kungörelse av samma dag (nr 224) meddelade generella bestämmelserna om tillfällig nedsättning av räntefoten, ävensom att ansökningstiden utgick den 1 november 1923. Till några av förstnämnda kungörelses föreskrifter får jag anledning att senare återkomma vid behandlingen av förslag till ändringar i reglerna för 1924 års ifrågasatta låneverksamhet.

Nyssnämnda den 15 juni 1923 utfärdades, såsom ovan antytts, även *kungörelse (nr 224) angående nedsättning tills vidare av ränta och annuitet å lån ur statens bostadslånefond*. Enligt denna nedsattes räntan, räknat från och med den 1 januari 1923 tills vidare till dess annorlunda kunde varda bestämt, för samtliga lån ur fonden, d. v. s. för såväl då redan beviljade som för blivande lån, från fem till fyra procent. En konsekvens

av räntenedsättningen var, att även annuiteten för lånen tills vidare nedsattes, nämligen från sju till sex procent.

Ytterligare utfärdades den 15 juni 1923 *kungörelse (nr 225) angående extra statsbidrag för nedskrivning å vissa lån ur statens bostadslånefond*. Enligt denna skulle extra statsbidrag kunna meddelas ägare av byggnad, för vilken a) lån ur bostadslånefonden lämnats enligt vederbörande kungörelse för år 1920 (nr 520) eller för år 1921 (nr 467), b) byggnadstiden till huvudsaklig del infallit under nämnda år eller under något av dem samt c) byggnadskostnaderna avsevärt överstigit de under år 1923 i orten vanliga.

Extra statsbidrag, som skulle förmedlas av vederbörande kommun, finge ej, med mindre särskilda skäl talade därför, tillgodokomma annan ägare av byggnad än den, som för dess uppförande erhållit lånet ur bostadslånefonden. I regel finge bidrag ej utgå till kommun, som själv vore ägare till byggnaden.

Bidragsbeloppet fastställdes till högst tio procent av byggnadskostnaden, tomtkostnaden ej inberäknad, och till högst tretusen kronor för lägenhet.

Ansökning om extra statsbidrag skulle, särskilt för varje byggnad, skriftligen enligt fastställt formulär göras av vederbörande kommun senast den 1 oktober 1923, varefter det skulle ankomma på statens byggnadsbyrå att besluta om bidragens fördelning. Nedskrivning av lån ur bostadslånefonden genom dylikt bidrag skulle gälla för tiden från och med den 1 juli 1923.

Under erinran, att särskild redogörelse för användningen av 1920, 1921 och 1922 års medel för beredande av lån ur bostadslånefonden m. m. varit fogade till tidigare bostadspropositioner (1921 nr 357 sid. 6, 1922 nr 228 sid. 4 och 1923 nr 62 sid. 3), övergår jag nu till en redogörelse för dispositionen av de lånemedel, som för år 1923 varit tillgängliga.

Enligt 1923 års lånekungörelse (nr 223 § 6 sista stycket) ägde statens byggnadsbyrå att i särskilda fall redan före ansökningstidens utgång inkomma till Kungl. Maj:t med förslag rörande lån för visst byggnadsföretag. Då ansökningstiden, såsom nämnts, ansetts böra sättas så sent som till den 1 november 1923, lät byggnadsbyrån, efter att hava rådgjort med mig, i god tid dessförinnan utgå en cirkulärskrivelse till ett flertal kommuner med erinran om den möjlighet, som denna föreskrift öppnade. Igångsättandet av brådskande byggnadsföretag behövde sålunda icke onödigtvis uppskjutas med anledning av den framskjutna ansökningstiden. På därom av byggnadsbyrån i skrivelser den 9 och 30 oktober 1923 gjorda framställningar upptog Kungl. Maj:t den 12 oktober och den 12 november samma år till preliminär prövning vissa låneansökningar, som av de sökande kommunerna angivits såsom brådskande, samt beviljade, i huvudsak för egnahemsföretag, lån under sådana villkor, som jag vid redogörelsen för de senare beviljade lånen strax skall omnämna, till följande kommuner och med högst följande belopp, nämligen:

Halmstads stad.....	130,000 kronor
Karlstads »	150,000 »
Landskrona »	75,000 »
Skövde »	85,000 »

Användningen
av 1923 års
lånemedel.

Lidingö köping	40,000	kronor
Kalmar stad	140,000	»
Luleå »	200,000	»
Mölnåls »	150,000	»
Trollhättans »	26,000	»
Östersunds »	100,000	»
eller tillsammans		1,096,000 kronor.

Den 1 november 1923 förelågo hos byggnadsbyrån ansökningar — de nyss nämnda preliminärt behandlade ansökningarna inberäknade — om lån ur bostadslånefonden från det antal kommuner och till de sammanlagda belopp, som följande tablå utvisar:

47 städer	kronor	20,681,717:—
11 köpingar	»	492,050:—
27 municipalsamhällen och landskommuner	»	1,004,327:50
85 kommuner	summa kronor	22,178,094:50

Vidare hade vissa ansökningar, utan vederbörlig kommunal förmedling, ingivits av enskilda personer.

De avsedda byggnadsföretagen beräknades draga en sammanlagd byggnadskostnad av 57,1 miljoner kronor.

Statens
byggnads-
byrå.

I skrivelse den 8 december 1923 framlade statens byggnadsbyrå till Kungl. Maj:ts prövning slutligt förslag till fördelning av då tillgängliga lånemedel. Byrån anmälde därvid, att byrån genom beslut den 27 november samma år i enlighet med bestämmelserna i nyss omförmälda kungörelse nr 225 *beviljat extra statsbidrag* till ett sammanlagt belopp av 2,950,100 kronor. På sätt, som nyss angivits, gjordes härigenom motsvarande belopp disponibelt för beredande av nya lån. Vidare anmäldes, att besparingar uppkommit å tidigare beviljade lån, nämligen 34,112 kronor 2 öre å 1920 års lånemedel, 8,928 kronor å 1921 års lånemedel samt 7,318 kronor 50 öre å 1922 års lånemedel. Jämte de för år 1923 från rusdrycksmedelsfonden överförda nya lånemedlen å 7,000,000 kronor utgjorde sålunda det tillgängliga totala lånebeloppet 10,000,458 kronor 52 öre eller, efter avdrag av de genom beslut den 12 oktober och den 12 november 1923 i förväg beviljade lånen å tillhoppa 1,096,000 kronor, 8,904,458 kronor 52 öre.

Efter att hava lämnat en redogörelse för de inkomna ansökningarna anförde byrån i sin skrivelse följande rörande de grundsatser, som varit vägledande vid förslagets uppgörande.

Vid prövning av ansökningarna i övrigt och uppgörandet av förslag till fördelning av tillgängliga lånemedel hava jämlikt kungörelsen den 15 juni 1923 nr 223 hänsyn i främsta rummet tagits till inom respektive kommun förefintlig bostadsbrist, och har kännedom härom vunnits icke blott genom ansökningshandlingarna utan även genom från socialstyrelsen inhämtade upplysningar.

På grund av den i paragraf 2 av förenämnda kungörelse givna föreskriften att lånen skola så fördelas, att därigenom särskilt främjas företag av direkt allmännyttig natur eller med anordningar, som avsåge att bereda den bo-

ende äganderätt eller annan stadigvarande rätt till bostaden, har vid förslagens uppgörande i första hand lån föreslagits åt halvkommunala företag, egnahemsföretag och kooperativa bostadsföretag. Vidkommande kommunala byggnadsföretag, för vilka statsunderstöd söktes, har byggnadsbyrån, med hänsyn till lånemedlens knapphet i förhållande till de sökta understödsbeloppen och då det i allmänhet icke torde möta hinder för kommunen att själv upplåna för dessa byggnaders uppförande erforderliga medel, ansett, att statsunderstöd för dessa byggnadsföretag endast undantagsvis borde ifrågakomma. I likhet med vad som tillämpats under föregående år, har såsom »eget hem» ansetts sådan byggnad, som, utom bostad för ägaren, innehållit ytterligare en lägenhet, avsedd för uthyrning. Byggnad, innehållande tre eller flera lägenheter, ävensom sådan mindre byggnad, i vilken icke ägaren skall hava sin bostad, har betraktats såsom hyreshus.

Vid avgivande av sina förslag till fördelning av de utav 1920 och 1921 års riksdagar anvisade understöden framböll byggnadsbyrån, att byrån ansett den fastställda högsta procent å byggnadskostnaden (50 %), med vilken lån och statsbidrag kunde utgå, böra åtnjutas endast av byggnadsföretag i kommun, där byggnadskostnaden per eldstad varit högst, men att byrån vid fördelningsförslagets uppgörande beräknat att å övriga orter statsunderstödet borde utgå med belopp, varierande mellan 30 % och 45 % av byggnadskostnaden. Den beräknade byggnadskostnaden per eldstad varierade år 1920 mellan högst omkring 10,000 kronor och lägst omkring 2,000 kronor samt år 1921 mellan respektive 9,000 kronor och 2,000 kronor.

I överensstämmelse med de principer, som tillämpats vid fördelningen av föregående års understöd, hade byggnadsbyrån vid fördelningen av 1922 års understödsmedel med hänsyn till då rådande lägre byggnadskostnad (i städerna högst omkring 6,000 kronor per eldstad och lägst omkring 2,000 kronor per eldstad) icke ansett att lån borde utgå med den fastställda högsta procenten av byggnadskostnaden utan att lånesumman kunde begränsas till omkring 40 % av nämnda kostnad och detta endast i kommun, där byggnadskostnaden per eldstad varit relativt hög. Å övriga orter hade byrån beräknat lån böra utgå med omkring 35 % av byggnadskostnaden.

I nu föreliggande ansökningar hava byggnadskostnaderna per eldstad beräknats till högst omkring 5,000 kronor samt till lägst omkring 2,000 kronor. På grund av nedgången av byggnadskostnaden å de dyraste orterna har byggnadsbyrån ansett, att understödet i regel bör kunna begränsas till omkring 35 % av byggnadskostnaden.

Vid ansökningarnas bedömande har byrån även nu haft sin uppmärksamhet fäst därpå, att icke sådana omständigheter varit för handen att genom understödjande av byggnadsverksamheten inom en kommun en av förhållandena ej ovillkorligen påkallad inflyttning från landsbygden skulle befordras. varjämte byggnadsbyrån sökt att, i den mån sådant låtit sig göra, tillmötesgå framställningar från sådana kommuner, som under föregående år anhållit om statsunderstöd men, oaktat de syntes förtjänta av dylikt understöd, icke då kunnat på grund av anslagens otillräcklighet tilldelas sådant.

Med bifall till byggnadsbyråns förslag beviljade Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december 1923 vissa kommuner lån ur statens bostadslånefond att, i enlighet med bestämmelserna i förenämnda kungörelser nr 223 och 224, utgå med angivna högsta belopp, under förutsättning att vederbörande kommun, därest jämlikt bestämmelserna i § 74 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad, § 73 i förordningen av samma dag om kommunalstyrelse på landet eller § 30 i förordningen den 23 maj 1862 om kommu-

Kungl. Maj:ts
beslut angående
fördelningen.

nalstyrelse i Stockholm så erfordrades, erhöle Kungl. Maj:ts tillstånd till lånets upptagande. I sistnämnda hänseende skulle vederbörande länsstyrelse tillse, att framställning i ämnet, jämte länsstyrelsens yttrande, skyndsamt och, såvitt möjligt, icke senare än den 29 februari 1924 inkomme till Kungl. Maj:t. Brevet innefattar tillika föreskrifter om de slag av byggnadsföretag, till vilka lånen i huvudsak skulle utgå. Jag får här framlägga en förteckning över de sålunda beviljade lånen.

Av besparing å 1920 års lånemedel:

Bollnäs köping för enskilda egnahemsbyggnader	kronor	23,000: —	
Solhems m:e för enskilda egnahemsbyggnader	»	11,100: —	kronor
			<u>34,100: —</u>

Av besparing å 1921 års lånemedel:

Solhems m:e för enskilda egnahemsbyggnader	»	8,900: —

Av besparing å 1922 års lånemedel:

Ronneby s:n för enskilda egnahemsbyggnader	»	7,000: —

Av övriga för år 1923 disponibla lånemedel:

Städer.

Alingsås	för enskilda egnahemsbyggnader	»	20,000: —
Borås	» av bostadsbolag uppförda hyreshus	kronor	150,000: —
	» enskilda egnahemsbyggnader	»	200,000: —
			» 350,000: —
Djursholm	» enskilda egnahemsbyggnader	»	22,000: —
Eksjö	» » »	»	30,000: —
Eskilstuna	» » »	»	250,000: —
Eslöv	» » »	»	45,000: —
Gävle	» av kommunen uppfört hyreshus	kronor	40,000: —
	» enskilt hyreshus	»	80,000: —
	» enskilda egnahemsbyggnader	»	130,000: —
			» 250,000: —
Göteborg	» av bostadsförening uppförda byggnader	kronor	607,000: —
	» enskilda egnahemsbyggnader	»	760,000: —
			» 1,367,000: —
Halmstad	» av egnahemsförening eller enskilda personer uppförda egnahem	»	100,000: —
Haparanda	» enskilda egnahemsbyggnader	»	10,000: —
Hälsingborg	» » hyreshus	kronor	100,000: —
	» » egnahemsbyggnader	»	400,000: —
			» 500,000: —

Härnösand	för enskilda hyreshus.....	kronor	20,000: —		
	» » egnahems-				
	byggnader	»	50,000: —	kronor	70,000: —
Jönköping	» av bostadsförening				
	uppfört hyreshus.....	»	75,000: —		
	» av kooperativa före-				
	ningar eller av en-				
	skilda personer upp-				
	förda egnahemsbygg-				
	nader	»	175,000: —	»	250,000: —
Karlskrona	» av enskilda uppförda				
	hyreshus	kronor	20,000: —		
	» enskilda egnahems-				
	byggnader	»	50,000: —	»	70,000: —
Karlstad	» enskilda egnahemsbyggnader			»	50,000: —
Kristianstad	» » »			»	30,000: —
Kristinehamn	» » »			»	75,000: —
Lund	» av kommunen upp-				
	förda hyreshus	kronor	60,000: —		
	» enskilda egnahems-				
	byggnader	»	70,000: —	»	130,000: —
Malmö	» av fastighetsbolagupp-				
	fört hyreshus	kronor	190,000: —		
	» enskilda egnahems-				
	byggnader	«	410,000: —	»	600,000: —
Mariestad	» enskilda egnahemsbyggnader			»	80,000: —
Mjölby	» » »			»	60,000: —
Norrköping	» av bostadsbolag, bostadsförening och				
	kooperativ förening uppförda byggnader			»	400,000: —
Nyköping	» av kooperativ bostads-				
	förening uppförd bygg-				
	nad	kronor	9,000: —		
	enskilda egnahems-				
	byggnader	»	51,000: —	»	60,000: —
Nässjö	» enskilda egnahemsbyggnader			»	74,000: —
Ronneby	» » »			»	20,000: —
Skara	» » »			»	21,000: —
Stockholm	» av kooperativa föreningar uppförda bygg-				
	nader eller enskilda egnahemsbyggnader			»	2,444,000: —
Strängnäs	» enskilda hyreshus.....	kronor	14,000: —		
	» » egnahems-				
	byggnader	»	26,000: —	»	40,000: —

Södertälje	för enskilda egnahemsbyggnader	kronor	35,000: —
Tidaholm	» » »	»	40,000: —
Tranås	» » »	»	30,000: —
Trälleborg	» » »	»	65,000: —
Uppsala	» av bostadsföreninguppförda hyreshus	kronor 92,000: —	
	» enskilda egnahemsbyggnader	» 100,000: —	» 192,000: —
Vänersborg	» enskilda hyreshus	kronor 25,000: —	
	» » egnahemsbyggnader	» 75,000: —	» 100,000: —
Ängelholm	» enskilda egnahemsbyggnader	»	65,000: —
Örebro	» av kommunen eller enskilda personer uppförda hyreshus	kronor 40,000: —	
	» enskilda egnahemsbyggnader	» 175,000: —	» 215,000: —
Östersund	» enskilda egnahemsbyggnader	»	25,000: —
			eller tillsammans kronor 8,185,000: —

Köpingar.

Björkhamre	för enskilda egnahemsbyggnader	kronor	21,000: —
Ljusdal	» » »	»	17,500: —
Nynäshamn	» » hyreshus	kronor 26,000: —	
	» » egnahemsbyggnader	» 26,000: —	» 52,000: —
Saltsjöbaden	» » egnahemsbyggnader	»	26,000: —
Skurup	» » »	»	27,000: —
Sundbyberg	» enskilt hyreshus	»	97,000: —
Tomelilla	» enskilda egnahemsbyggnader	»	8,000: —
			eller tillsammans kronor 248,500: —

Municipalsamhällen och landskommuner.

Bromstens	m:e för enskilda egnahemsbyggnader	kronor	50,000: —
Duvbo	» » »	»	25,000: —
Fosie	s:n » »	»	50,000: —
Gudmundrå	» » »	»	75,000: —
Grava	» » enskilt hyreshus och enskilda egnahemsbyggnader	»	12,000: —
Höganäs	» » enskilda egnahemsbyggnader	»	5,000: —
Motala	» » »	»	1,500: —
Nya Huvudsta m:e	» » »	»	5,000: —
Oskarströms	» » »	»	30,000: —
Ramundeboda s:n	» » »	»	12,000: —
Snöstorps	» » »	»	90,000: —

Stora Tuna s:n för enskilda egnahemsbyggnader	kronor	50,000:—
Timrå » » » »	»	15,000:—
	eller tillsammans kronor	420,500:—

Sammanfattning av lån ur 1923 års lånemedel.

Städer	kronor	8,185,000:—
Köpingar	»	248,500:—
Municipalsamhällen och landskommuner	»	420,500:—
	Summa kronor	8,854,000:—

I samma brev bemyndigade Kungl. Maj:tt statens byggnadsbyrå att efter framställning av vederbörande kommun, med iakttagande av bestämmelserna i § 2 i kungörelsen den 15 juni 1923, nr 223, i särskilda fall överflytta kommunen för visst slag av byggnadsföretag beviljat lån till annat slag av byggnadsföretag, samt anbefalld byggnadsbyrån, bland annat, att, därest besparing skulle uppstå å de sålunda beviljade lånen, inkomma med förslag till fördelning av de belopp, som därigenom bleve tillgängliga.

Statens byggnadsbyrå, som förutsatte, att de för år 1923 tillgängliga låne-medlen ur statens bostadslånefond skulle komma att, såsom nu också skett, av Kungl. Maj:tt disponeras, framlade i skrivelse den 4 december 1923 förslag om ytterligare ökning av statens bostadslånefond. Byråns skrivelse innehåller i huvudsak följande:

Ytterligare lån till främjande av bostadsproduktionen.

På byggnadsbyråns anhållan har svenska stadsförbundets kommunala centralbyrå inhämtat yttranden i ämnet från vederbörande kommunala myndigheter i flertalet (29) av våra 36 största städer, vilka yttranden kommunala centralbyrån sedermera sammanfattat i skrivelse till byggnadsbyrån. Vidare har byggnadsbyrån tagit del av vissa av socialstyrelsen publicerade bostadsstatistiska undersökningar. Slutligen har byggnadsbyrån åberopat dels den allmänna erfarenhet på området, som byrån vunnit under sitt fleråriga samarbete med kommunala myndigheter och enskilda byggnadsföretagare, och dels åtskilliga uttalanden, som av dessa myndigheter under hösten 1923 gjorts i deras ansökningar om lån ur bostadslånefonden. Med stöd härav söker byggnadsbyrån först klarlägga behovet av fortsatta statsåtgärder till främjande av bostadsproduktionen.

Statens byggnadsbyrå. Behovet av fortsatta statsåtgärder.

Enligt socialstyrelsens bostadsstatistiska undersökningar har bostadsproduktionen i landets 36 största städer under åren 1914—1922 i genomsnitt per år utgjort något mer än 60 procent av 1913 års produktion, vilken emellertid var förhållandevis livlig. Under år 1923 har produktionen åter stegrats, men synas de meddelade produktionssiffrorna från tiden efter världskrigets utbrott häntyda på ett kvarstående underskott av bostäder. Efter hyresstegringslagstiftningens upphävande den 1 oktober 1923 har knappheten på särskilt mindre bostäder flerstädes framträtt, i all synnerhet i de större städerna. Det mest påtagliga utslaget för denna knapphet har utan tveivel varit, att kommunerna på åtskilliga håll varit nödsakade att efter nämnda dag bereda provisoriska bostäder åt husvilla familjer, nämligen:

	Antal orter	Omhändertagna husvilla familjer
Stockholm, Göteborg och Malmö	3	993
Städer med 10,000—100,000 inv.	20	500
Mindre städer och orter	13	61
Summa	36	1,554

Knappheten har även kommit till uttryck på annat sätt. Sålunda har exempelvis i huvudstaden konstaterats, bland annat, att 471 tidigare såsom bostadsbehövande anmälda familjer efter flyttningsdagen flyttat samman såsom inneboende hos andra familjer och att 360 familjer efter samma dag bebott s. k. kolonistugor i stadens omgivningar.

Enligt byggnadsbyråns mening giva dessa och andra uppgifter vid handen, att på åtskilliga håll råder verklig bostadsbrist. Härtill kommer, dels att bostadslägenheter, åtminstone mindre sådana, praktiskt taget ej synas stå att uppbringa — för en naturlig omflyttning erfordras enligt erfarenhet, att något över 2 proc. av lägenhetsbeståndet i ett samhälle äro lediga — och dels att rivningen av åtskilliga olämpliga lägenheter tillsvidare fått anstå med hänsyn till bostadsbristen.

Visserligen kan det tänkas, framhåller byggnadsbyrån vidare, att förhållanden kunna inträffa, som rubba förhandsberäkningar rörande själva bostadsbehovet. Så t. ex. är det till och med sannolikt, att en fortsatt omflyttning åtminstone i någon mån kommer att bidra till att bringa tillgång och efterfrågan i närmare överensstämmelse med varandra. Men framför allt kan en långvarig ekonomisk depression i förening med därav framkallad arbetslöshet, yttrande sig i minskad inflyttning till eller rent av utflyttning från städerna, i minskad familjebildning m. m., fullständig kullkasta alla dylika förhandsberäkningar. Då man emellertid saknar fasta utgångspunkter i detta allmänna ekonomiska spörsmål, torde klok förtänksamhet bjuda, att man vid bedömande av de närmaste framtidsutsikterna på bostadsmarknaden utgår från att bostadsbehovet skall utveckla sig ungefärligen normalt. Byggnadsbyrån erinrar i detta sammanhang, att bostadsbristen fortfarande att råda under den enastående svåra depressionstid, vi nyligen genomlöpt.

Byggnadsbyrån övergår härefter till att undersöka, huruvida man kan antaga, att det synbarligen erforderliga stora tillskottet av nya bostäder skall kunna åstadkommas utan statens medverkan. Under tidigare normala tider har behovet av nya bostäder till huvudsaklig del tillgodosetts genom spekulativ byggnadsverksamhet (hyreshusbyggande), vilken är inriktad på företagarevinst. Med siffror visas emellertid, vilken betydande roll den sedan år 1917 med statsunderstöd bedrivna bostadsproduktionen spelat inom totalproduktionen. Sålunda uppfördes under åren 1917—1922 i samtliga rikets städer och stadliksnande samhällen tillhoppa 34,185 bostadslägenheter. Med tillhjälp av de för samma år beviljade statsunderstöden hava åstadkommit 15,712 lägenheter, en siffra som måste höjas, när vederbörande lägenheter alla blivit fullbordade. Byrån framhåller vidare, att byggnadskostnaderna relativt sett ännu synas ligga ganska mycket högre än den allmänna prisnivån i övrigt och att de jämväl av andra tecken att döma ännu ej stabiliserats vid sin framtida, sannolikt lägre nivå. Med hänsyn dels härtill, dels till de rådande ovissa förhållandena på arbetsmarknaden och dels till den nyligen höjda allmänna låneräntan, anser byrån, att den rent spekulativa byggnadsverksamheten, vilken som bekant är synnerligen känslig för dylika faktorer, nu knappast kan undgå att ogynnsamt påverkas av dessa.

Under sådana förhållanden torde man enligt byråns mening tillsvidare i väsentlig mån få sätta sin tillit till den byggnadsverksamhet, som grundar sig på självverksamhet från de boendes egen sida (egna hem och kooperativa byggnadsföretag). Men denna självverksamhet är i sin tur väsentligen beroende på det stöd, som från det allmänna sidan kan beredas deusamma, närmast genom beredande av kredit.

Vederbörande *kommunala myndigheter* — vilkas bedömande av förevarande spörsmål man givetvis i särskilt hög grad måste tillmäta vitsord — hava i den av kommunala centralbyrån anordnade enquêten med stor enstämmig-

het uttalat sig till förmån för fortsatta statliga understödjande åtgärder på området. Av de 29 stadsmyndigheter, som uttalat sig, tillstyrka sålunda 23 verksamhetens fortsättande, nämligen fastighetsnämnden i Stockholm samt drätselkammarna i Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Örebro, Eskilstuna, Jönköping, Borås, Karlskrona, Landskrona, Karlstad, Halmstad, Södertälje, Uddevalla, Mölndal, Kristianstad, Ystad, Härnösand, Nyköping, Söderhamn, Kristinehamn och Luleå.

Byggnadsbyrån övergår härefter till en redogörelse över resultaten av den hittills bedrivna statliga understödsverksamheten. Byrån lämnar först uppgift om den efterfrågan, som understödsmedlen rönt under olika år, och påpekar därvid bland annat, att efterfrågan på tillgängliga lånemedel varit väsentligt livligare år 1923 än under det föregående året. Det sökta beloppet uppgick sålunda år 1922 till 16.1 milj. kronor men år 1923 till 22.2 milj. kronor. Då vidare det tillgängliga lånebeloppet i förra fallet var 11.5 och i senare fallet endast 10 milj. kronor, hava ansökningarna måst reduceras väsentligt mera år 1923 (med 12.2 milj. kronor) än år 1922 (med 4.6 milj. kronor).

Resultaten av den hittills bedrivna understödsverksamheten.

Resultaten belysas närmare genom följande tabellariska översikt över de till den 1 november 1923 med statsunderstöd uppförda och fullbordade bostäderna. De angivna årtalen motsvara de år, för vilka vederbörande medel anvisats. Byrån erinrar, att det med lånens beviljande förenade granskningsarbetet ännu pågår och att därför resultaten av åtminstone 1922 års verksamhet torde bliva större än det i tablån angivna.

År	Hyreshus	Kooperativa byggnader	Egna hem	Lägenheter	Eldstäder
1917	343	—	101	3,293	7,484
1918	175	—	108	1,533	3,590
1919	103	—	25	1,081	2,787
1920	44	14	1,766	3,272	11,068
1921	74	13	1,908	3,747	12,983
1922	52	6	1,454	2,786	9,369
Summa 1917—1922	791	33	5,362	15,712	47,281

Under de för byggnadsindustrien ytterligt svåra åren 1917—1922, då den enskilda spekulativa byggnadsverksamheten varit praktiskt taget fullständigt lamslagen, har det — framhåller byggnadsbyrån — alltså varit möjligt att för en direkt utgift för statsverket av 20.5 miljoner kronor, de senare tillkomna extra statsbidragen inberäknade, samt genom tillhandahållande av 41.5 miljoner kronor i lånemedel åstadkomma en byggnadsverksamhet av omkring 16,000 fullgoda bostadslägenheter, innehållande inemot 50,000 eldstäder. Om man beräknar antalet boende till endast något mer än 1 person per eldstad, skulle sålunda bostad beretts åt personer, motsvarande invånarantalet i rikets fjärde stad.

Såsom en ur bostadssocial synpunkt betydelsefull vinst, som inhöstats av denna verksamhet, må jämväl antecknas de närmare 5,400 egnahem, vilka — de flesta sedan år 1920 — uppvuxit huvudsakligen i väl planerade ytterområden till större städer samt inom mindre städer och stadsliknande samhällen.

Slutligen anställer byggnadsbyrån vissa jämförelser mellan statens uppoffringar för resultaten av å ena sidan 1920—1921 års verksamhet och å andra sidan 1922 års verksamhet. I förra fallet producerades cirka 24,000 eld-

städer. Härför togos i anspråk 30 miljoner kronor lånemedel och 11.5 miljoner kronor bidragsmedel, de extra statsbidragen inberäknade, eller tillhoppa 41.5 miljoner kronor, motsvarande ungefär 1,730 kronor per eldstad, varav cirka 28 procent utan återbetalningsskyldighet. Det slutliga resultatet av 1922 års verksamhet uppskattas till i runt tal 10,000 eldstäder. För dessa hava disponerats medel till ett belopp av 11.5 miljoner kronor eller 1,150 kronor per eldstad, d. v. s. endast ungefär två tredjedelar av motsvarande siffra för åren 1920—1921. Härtill kommer, att i 1922 års understöd ej ingått något bidrag utan återbetalningsskyldighet. Dessa jämförelser utvisa enligt byggnadsbyråns mening, att man numera kunnat i väsentlig mån betaga de statliga åtgärderna till bostadsproduktionens främjande den för statsverket betungande karaktär, som de tidigare få anses hava ägt.

Fortsatta
statsåtgärder
förordas.

Genom det sålunda anförda anser byggnadsbyrån vara till fullo styrkt, att statens medverkan till främjande av bostadsproduktionen fortfarande är av behovet påkallad, och att detta behov tagit sig starkare synliga uttryck vid 1923 års slut än vid motsvarande tidpunkt under år 1922. Samma skäl, som föranledde Kungl. Maj:t och riksdagen att år 1923 besluta om åtgärder till bostadsproduktionens främjande, kunna således återopas till stöd för beslut i samma riktning vid 1924 års riksdag. Härtill kommer ytterligare ett viktigt skäl. Efter hyresstegringslagstiftningens upphävande har tillräcklig tillgång på bostäder åter kommit att utgöra det naturliga och enda verkande regulativet mot socialt vådliga företeelser på hyresmarknaden. Byggnadsbyrån föreslår därför, att staten vidtager åtgärder till fortsatt stödjande av bostadsproduktionen.

Understöd från statens sida har alltsedan år 1922 lämnats uteslutande i form av lån ur statens bostadslånefond. Då dessa understöd dels lämnat synnerligen tillfredsställande resultat och dels utgöra det för staten minst kostsamma sättet att främja produktionen, och då vidare ingen av de många kommuner, som enligt kommunala centralbyråns enquête förordat fortsatta statliga hjälpåtgärder på området, ens synes hava ifrågasatt någon ändring härutinnan, har byggnadsbyrån ansett sig böra förorda, att staten fortsätter på den redan inslagna vägen och genom ökning av bostadslånefonden bereder byggnadsföretagare tillfälle att erhålla lån.

Beträffande storleken av det belopp, med vilket fonden torde böra ökas under år 1924 erinras, att ökningen år 1922 utgjorde 11.5 miljoner kronor och år 1923 10 miljoner kronor, de ovan berörda byggnadsskattemedlen å 3 miljoner kronor inberäknade. Åtskilliga anförda omständigheter — den år 1923 ökade efterfrågan å lånen, den till synes i vissa hänseenden skärpta bostadsbristen m. m. — synas giva vid handen, att fonden år 1924 om möjligt borde ökas med större belopp än år 1923. En dylik uppfattning har även kommit till uttryck från kommunalt håll.

Byggnadsbyrån har av hänsyn till den statsfinansiella situationen emellertid ej ansett sig böra påyrka en höjning av beloppet utöver 1923 års belopp utan föreslagit, att för ökning av statens bostadslånefond måtte för år 1924 disponeras 10 miljoner kronor.

Slutligen föreslår byggnadsbyrån, att låneverksamheten bedrives efter i huvudsak samma riktlinjer som hittills, d. v. s. att ungefär samma bestämmelser, som innehållas i 1923 års kungörelse i ämnet (nr 223), göras tillämpliga jämväl beträffande de föreslagna nya lånen. Byrån förordar emellertid vissa smärre ändringar, vilka strax komma att närmare beröras.

Departements-
chefen.

Byggnadsbyrån har, synes det mig, på ett övertygande sätt klarlagt, att minskningen i bostadsproduktionen under krisåren medfört ett verkligt underskott på bostäder i förhållande till behovet, för så vitt det nu över-

huvud taget låter sig göra att på detta område konstatera omfattningen av ett föreliggande behov, efter vilket tillgången kan bedömas. Förefintligheten av detta underskott, som särskilt gör sig gällande med avseende å mindre lägenheter och som förnämligast är kännbart inom de medelstora och större städerna, har tydligare än tillföre under de senaste åren trätt i dagen efter passerandet av flyttningsdagen på hösten 1923, då hyresstegringslagstiftningen trädde ur kraft. Uppgifterna om antalet husvilla familjer tala härvidlag ett tydligt språk. Även om kommunerna på alla håll synas hava stått rustade att genom provisorisk inkvartering nödtorftigt bereda de husvilla tak över huvudet, är denna inkvartering uppenbarligen ett högst otillfredsställande tillstånd, som man genom produktion av nya bostäder bör söka att med det snaraste övervinna.

Det är visserligen sant, att den allmänna genomsnittssiffran för antalet boende per eldstad för närvarande icke torde ställa sig mera ofördelaktig än före världskriget utan snarare tvärtom. I den mån detta kan anses häntyda på att de mindre bemedlade klasserna — genom begränsning av inboendesystemet eller på annat sätt — förmått att något höja sin bostadsstandard, synes denna omständighet ägnad att väcka endast tillfredsställelse. Det är enligt min mening ett önskemål att söka bevара denna samhälleliga vinst och att förekomma en ny sammanträngning av de boende till den alltför låga bostadsnivå, som rådde före kriget, samt att inom ramen av det ekonomiskt möjliga på samma gång bereda nybildade familjer, husvilla och andra bostadsbehövande nya bostäder.

Det finnes anledning hoppas, att den enskilda företagsamheten skall komma att verksamt bidra här till. Redan 1923 års relativt höga bostadsproduktions-siffror tala härför och skall det nu, vilket jag anser samhället hava rätt att hoppas och förvänta, lyckas att genom hållbara överenskommelser trygga arbetsfreden inom byggnadsfacket under den stundande arbetssäsongen, böra betingelserna för ökad företagsamhet på området ytterligare förbättras. Lika med byggnadsbyrån anser jag det emellertid osannolikt, att den enskilda företagsamheten, helt lämnad åt sig själv, under den närmare framtiden skall förmå att på tillfredsställande sätt fylla behovet av nya bostäder, åtminstone i vad rör mindre lägenheter. Det får icke förglömmas, att man vid den statliga hjälpverksamheten i stor utsträckning sökt anknytning till denna enskilda företagsamhet och att de gynnsamma resultat av densamma, som fjolårets jämförelsevis höga produktions-siffror utvisa, till icke ringa del åstadkommits under statens medverkan.

Ordnandet av kreditfrågan torde även för den närmaste framtiden komma att för många företagare erbjuda svårigheter. Jag anser därför, att man nu bör inrikta sig på att genom ytterligare avsättning till statens bostadslånefond bereda nya möjligheter till erhållande av sådan kredit. Såsom byggnadsbyrån påpekat, är detta också det för staten minst kostsamma sättet att uppmuntra och stödja företagsamheten, särskilt om man, såsom jag strax ämnar föreslå, i stort sett borttager de understödsmoment — en tids ränte-

frihet och sedermera en i förhållande till marknadsräntan låg ränta — som varit förenade med denna kreditgivning.

Att döma av vad byggnadsbyrån meddelat rörande resultaten av de två senaste årens låneverksamhet, synes mig erfarenheten hava visat, att en dylik hjälpverksamhet från statens sida är fullt effektiv. Det har ifrågasatts, att denna statens låneverksamhet skulle ställas på längre sikt. Med hänsyn dels till den nuvarande statsfinansiella situationen och dels till det ovissa ekonomiska läget överhuvud har jag emellertid inskränkt mig till att föreslå åtgärder, som begränsa sig till år 1924.

Byggnadsbyrån har föreslagit, att bostadslånefonden för år 1924 måtte ökas med 10,000,000 kronor. Såsom nyss nämnts, har fonden hittills bildats och efter hand utökats genom medel, vilka såsom lån överförts från rusdrycksmedelsfonden. Chefen för finansdepartementet har ej haft något att erinra mot att bostadslånefonden ytterligare ökas på samma sätt. Den statsfinansiella situationen torde emellertid påkalla, att det föreslagna beloppet nedsättes till 5,000,000 kronor. Med hänsyn till den ökning i den privata byggnadsverksamheten, som inträtt under det sistförflutna året, synes även detta belopp för närvarande vara tillräckligt.

Med hänsyn till vad nu anförts, får jag förorda, att för ökning under år 1924 av bostadslånefonden ett belopp av 5,000,000 kronor måtte få disponeras såsom lån ur rusdrycksmedelsfonden.

Med avseende å förräntningen av de medel, som för ifrågavarande ändamål hittills disponerats ur rusdrycksmedelsfonden, har gällt den grundsatsen, att ränta för disponerade medel gottgöres fonden efter samma grunder, som gälla för lån ur bostadslånefonden (prop. 357/1921, sid. 38 och 39).

Ehuru syftet med denna grundsats synes klart, torde den dock efter ordalydelsen kunna giva anledning till tvekan i vissa, om ock mindre väsentliga hänseenden. Så t. ex. utlämnas lån ur bostadslånefonden successivt, ofta i mindre poster, under det att medel från rusdrycksmedelsfonden med hänsyn till vidtagna placeringar av denna fonds tillgångar måste frigöras och överföras till bostadslånefonden i tämligen stora klumpsummor. Till följd härav kunna dessa medel under vissa mellantider inestå å bostadslånefonden utan att någon ränta för dem kan där påräknas. Då de emellertid disponerats såsom lån ur rusdrycksmedelsfonden, skulle ränta jämväl för sådana mellantider gottskrivas denna fond. För att icke bostadslånefonden genom angivna förhållande skall belastas med räntor, till vilkas gäldande denna fond saknar motsvarande tillgångar, föreslår jag, att alla räntor, som inflyta till bostadslånefonden, så snart lämpligen kan ske, omföras under rusdrycksmedelsfonden, samt att denna fonds räntefordringar hos bostadslånefonden, i den mån så sker, skola anses guldna.

Låne-
villkoren.

Lika med byggnadsbyrån anser jag lämpligt att vid den föreslagna fortsatta låneverksamheten tillämpa i det stora hela samma grundsatser som under år 1923. Byrån har emellertid i sin framställning berört frågor om ändringar i vissa hänseenden, och övergår jag nu till att behandla dessa spörsmål.

Alltsedan bostadslånefonden bildades hava lånen löpt räntefritt under ett år från utlämningsdagen för att sedan förräntas efter 5 procent. Enligt riksdagens medgivande har denna räntefot, såsom nämnts, genom särskild kungörelse (nr 224/1923) från och med den 1 januari 1923 tills vidare nedsatts till 4 procent. Härom anför byggnadsbyrån:

Räntefoten.

Räntefriheten under första året såväl som den senare gällande relativt låga räntan av 4 procent, vilken uppenbarligen understiger den allmänna marknadsräntan, exempelvis den, som staten får vidkännas vid egen upplåning, får givetvis anses innebära åtminstone en indirekt uppoffring för staten och en subvention åt läntagaren. Säkerligen är denna subvention ägnad att i viss, icke alltför ringa, mån främja det med låneverksamheten avsedda syftet och ur låntagarens synpunkt givetvis önskvärd. Byggnadsbyrån har jämväl i det föregående påpekat, att byggnadskostnaderna allt fortfarande torde få anses relativt höga i förhållande till den allmänna prisnivån. Räntan för lån ur fonden har tidigare under uttrycklig motivering ansetts böra sättas något lägre än den allmänna lånemarknadens. Med hänsyn såväl härtill som till den genom depressionen starkt reducerade allmänna betalningsförmågan torde den lättnad i räntevillkoren, som staten kan bereda, få anses fullt motiverad.

Byggnadsbyrån.

Redan i sin framställning den 5 november 1921 angående ökning år 1922 av bostadslånefonden ansåg sig emellertid byggnadsbyrån kunna tillstyrka, att räntefriheten borttoges. Därest numera den statsfinansiella situationen icke anses medgiva, att staten vidkännas indirekta eller — i händelse de nya medlen skulle behöva anskaffas genom statlig upplåning — direkta uppoffringar för ifrågavarande långivning, vill byggnadsbyrån icke motsätta sig, att räntevillkoren för de nya lånen bringas i närmare överensstämmelse med räntevillkoren på den allmänna penningmarknaden. Skulle det sålunda ur statsfinansiell synpunkt befinnas, att de billiga lånevillkoren utgjorde hinder för att lånemedel ställas till förfogande i föreslagna utsträckning, anser byggnadsbyrån, att man hellre bör finna sig i en skärpning av lånevillkoren än i att beloppet i fråga reduceras. Även om låntagarna skulle få vidkännas samma ränta som staten vid egen upplåning — vid sådant förhållande skulle näppeligen mera allvarliga statsfinansiella betänkligheter av något slag kunna resas mot ifrågavarande verksamhet — så skulle dessa lånevillkor för låntagarna ställa sig ej oväsentligt gynnsammare än de för dem på den öppna lånemarknaden gällande, därest det nu överhuvudtaget bleve dem möjligt att anskaffa kredit utan det allmännas medverkan. Enligt vad av bostadskommisionen på sin tid verkställda undersökningar givit vid handen, hava nämligen enskilda penninginrättningar även under fullt normala tider (år 1912) visat påfallande ringa intresse för den kreditgivning, varom fråga är, enkannerligen för långivning till egnehemsbyggare omkring städerna.

För egen del anser jag det riktigt och lämpligt, att, då man nu synes vara på väg mot jämförelsevis normala förhållanden på byggnadsmarknaden, de grundsatser i fråga om bostadslånens förräntning, vilka motiverats av utomordentliga svårigheter, icke längre bibehållas. Den ifrågasatta skärpningen av räntevillkoren, vilken för övrigt icke är större, än att lånen i allt fall komme att få betecknas såsom fördelaktiga för låntagaren, torde även ur statsfinansiell synpunkt vara påkallad.

Departementschefen.

Jag föreslår sålunda, att nya lån, som hädanefter kunna ställas till förfogande, skola löpa med fem procent ränta från utlåningsdagen. Den till-

fälliga nedsättningen av räntan till fyra procent för av Kungl. Maj:t tidigare beviljade lån synes däremot tillsvidare böra få bibehållas.

Amorterings-
villkoren.

Lån ur bostadslånefonden löper för närvarande utan amortering under det år, under vilket det utlämnats (första kalenderåret), samt under andra till och med sjätte kalenderåret. Från och med sjunde kalenderåret löper lånet såsom amorteringslån, därvid det förräntas och amorteras genom en annuitet, som med två procent överstiger gällande ränta (för närvarande sex procent annuitet, därav fyra procent ränta). Med anledning av ett av fastighetsdirektören i Göteborg framlagt förslag har byggnadsbyrån förordlat viss ändring i dessa villkor och till stöd härför anfört följande:

Byggnads-
byrån.

Byggnadsbyrån får till en början erinra, att den sammanlagda lånetiden enligt de för tillfället gällande förmånligare lånevillkoren (nedsatt ränta) skulle uppgå till cirka 34 år och vid fem procent ränta till cirka 31 år.

Amorteringsfriheten under de sex första kalenderåren lärer hava medgivits i tanke, att den allmänna hyresnivån framdeles skulle stiga och att vederbörande då lättare än under den första tiden skulle förmå bära de ökade årliga utbetalningar, som amorteringen medförde. Numera är det ovisst, om man under den amorteringsfria perioden har att räkna med ytterligare höjning av hyresnivån, och under sådana förhållanden synes det riktigt, att byggnadsföretagarna icke lockas att från början kalkylera med lägre utbetalningar än dem, som några år senare i allt fall bliva nödvändiga. Byggnadsbyrån får därför i anslutning till fastighetsdirektörens i Göteborg förslag förorda, att den amorteringsfria perioden borttages.

Räntor och annuiteter skola för närvarande utgöras per kalenderår, och någon ändring härutinnan synes ej böra ifrågakomma. Första inbetalningen avser sålunda tiden från lånets utlämnande till kalenderårets slut, d. v. s. i regel icke ett helt år. Måhända vore det därför lämpligt, att, för undvikande av invecklade annuitetsberäkningar, medgiva amorteringsfrihet under första kalenderåret. Amorteringskyldighet skulle sålunda inträda med ingången av andra kalenderåret.

Amorteringen jämte ränta synes liksom hittills böra utgöras genom annuitet. Den amorteringsfria periodens bortfallande synes medgiva, att amorteringskvoten, som för närvarande är två procent å ursprungliga lånebeloppet, nedsättes till en och en halv procent. Under sådana förhållanden skulle hela lånetiden vid fyra procents ränta ($5\frac{1}{2}$ procents annuitet) uppgå till ungefär 33 år och vid fem procents ränta ($6\frac{1}{2}$ procents annuitet) till cirka 30 år, den period, som ingår i första kalenderåret, oräknad, d. v. s. något kortare tider än lånetiderna enligt hittills varande villkor, såsom nämnts ungefär 34 respektive 31 år.

Departements-
chefen.

Den hittills gällande amorteringsfriheten, som synbarligen varit betingad av speciella kristidsförhållanden, synes mig av skäl, som byggnadsbyrån utvecklat, icke längre motiverad och torde till och med kunna förleda vissa företagare, särskilt egnahemsspekulanter, att felaktigt kalkylera utgifterna för planerade byggnadsföretag. Den synes mig därför icke längre böra bibehållas annat än — av rent praktiska skäl — för tiden till utgången av första kalenderåret.

Lika med byggnadsbyrån anser jag den amorteringsfria periodens bort-

fallande medgiva en nedsättning av amorteringskvoten från hittills gällande två till en och en halv procent.

Sålunda föreslår jag, att lån ur bostadslånefonden skall löpa utan amortering till utgången av det kalenderår, då det utlämnats eller, där det lyftats i särskilda delar, sista delen utlämnats, samt för tiden därefter amorteras — och förräntas — efter sex och en halv procent annuitet.

Byggnadsbyrån har vidare berört frågan om storleken av de lägenheter, för vilka de föreslagna lånen skulle få utgå. Härutinnan erinrar byrån, att statsbidrag enligt 1917—1919 års kungörelser endast fick utgå för hyreshuslägenheter om högst tre rum, kök däri inbegripet, eller för egnahemsbyggnader med visst högsta byggnadsvärde. Allt sedan år 1920 har ingen liknande föreskrift varit gällande, men däremot har understödets belopp begränsats tidigare till högst 15,000 och numera till högst 12,000 kronor för lägenhet. Med några få av speciella skäl motiverade undantag hava emellertid lån och bidrag endast utgått för lägenheter om högst fyra rum och kök. I genomsnitt hava lägenheterna i de med 1920—1922 års medel understödda byggnadsföretagen utgjort 2.41 rum jämte kök. Härefter fortsätter byrån:

Lägenheternas storlek.

Den i det föregående verkställda utredningen synes giva vid handen, att tillgången på medelstora och i all synnerhet större lägenheter numera efter hyresstegringslagstiftningens upphörande i allmänhet motsvarar behovet. Byggnadsbyrån anser det därför riktigt, att de nya lånen praktiskt taget helt och hållet förbehållas smålägenhetsproduktionen. Detta synes böra komma till klart uttryck i vederbörande författning i ämnet. Sålunda föreslår byrån, dels att lånemaximum för lägenhet, tidigare 15,000 kronor och för närvarande 12,000 kronor, nedsättes till 8,000 kronor, och dels att lån förklaras kunna utgå endast för lägenheter med visst högsta antal eldstäder. Gränsen i det senare hänseendet synes generellt böra sättas vid tre rum och kök. Vid planläggandet jämväl av relativt blygsamma egnahemsbyggnader kan det emellertid ej sällan vara ur byggnadsteknisk och ekonomisk synpunkt lämpligt att inreda upp till fyra rum och kök, exempelvis två rum och kök i bottenvåningen och två ofta jämförelsevis små rum i övervåningen. En sådan lägenhet motsvarar i allmänhet en trerumslägenhet i ett hyreshus. Byggnadsbyrån anser därför, att lägenheter av denna storlek i egnahemsbyggnader icke böra utestängas från lånemöjligheterna, nämligen för så vitt byggnaden blott innehåller en enda lägenhet. Slutligen må framhållas, att några, låt vara jämförelsevis få, kommuner betecknat tillgången även på större lägenheter såsom knapp eller rent av otillräcklig. Det kan sannolikt i sådana orter erbjuda betydande svårigheter för stora familjer att erhålla en efter ett fullt lojalt behov avpassad, ehuru tämligen stor bostadslägenhet. Enligt kommunala centralbyråns enquête hava drätselkamrarna i ett par städer (Karlstad och Härnösand) gjort påpekanden i nu antydd riktning. Byggnadsbyrån föreslår därför, att Kungl. Maj:t ej måtte för egen del avhända sig rätten att, om synnerliga skäl tala därför, bevilja lån jämväl för större lägenheter än de ovan angivna, d. v. s. större än tre rum och kök i hyreshus eller fyra rum och kök i egnahemsbyggnader med en lägenhet.

Byggnadsbyrån.

Vad byggnadsbyrån sålunda föreslagit, anser jag mig kunna till alla delar biträda. Dock vill jag framhålla, att därest man nu, på sätt byrån förordat, dels

Departementschefen.

nedsätter lånemaximum för lägenhet till 8,000 kronor och dels begränsar lånen till att avse lägenheter, innehållande högst tre och i vissa fall fyra rum och kök, så bör inom denna ram någon ytterligare gradation av låneansökningarna till förmån för dem, som avse de allra minsta lägenhetskategorierna, icke ifrågakomma. I anslutning härtill anser jag även, att Kungl. Maj:t bör förbehålla sig rätten att, om synnerliga skäl tala därför, bevilja lån jämväl för större lägenheter än de nu angivna.

Kommunernas
borgen för
lånen m. m.

Lån av bostadslånefonden har hittills utlämnats allenast under förutsättning, att kommun gent emot staten åtagit sig betalningsskyldighet för desamma. Innebörden härav är, att den med låneverksamheten förbundna risken helt och hållet vilar på kommunerna. Detta har föranlett erinringar från visst kommunalt håll, där man ansett, att denna kommunernas riskbörda borde lättas. Frågan, som givetvis är av stor principiell betydelse, har av byggnadsbyrån upptagits till behandling och har byrån i densamma anfört följande:

Byggnads-
byrån.

Byggnadsbyrån vill för egen del ingalunda fränkänna de sålunda anförda synpunkterna ett visst berättigande och bleve det fråga om att ställa låneverksamheten på längre sikt, finge man utan tvivel underkasta detta spörsmål allvarligt övervägande. Det av byggnadsbyrån nu framlagda förslaget åsyftar emellertid endast att utsträcka verksamheten under ytterligare ett år, en omständighet, som givetvis talar emot ett så vittutseende avsteg från de hittills följda grundsatserna, som ett genomförande av ifrågavarande förslag innebure. Det förtjänar nämligen betonas, att hela organisationen av ifrågavarande statliga låneverksamhet i väsentlig mån varit baserad på den aktiva medverkan, som lämnats av kommunerna, och i vilken deras borgen utgjort en huvudbeståndsdel. Vidare må framhållas, att det avgjort övervägande flertalet kommuner, som enquëten omfattar, förordat fortsatt statlig låneverksamhet, utan att hava gjort någon erinran mot ifrågavarande borgensvillkor, vars bibehållande de sålunda få antagas hava förutsatt. Slutligen må framhållas, att kommunernas verkliga risk, som vid de abnormt höga byggnadskostnaderna under åren 1920 och 1921 tvevelsutan varit ganska stor, torde få anses vara relativt liten för de nya lån, som numera lämnas, sedan byggnadskostnaderna sjunkit väsentligt och åtminstone tendera mot att stabiliseras.

Med hänsyn till det anförda anser sig byggnadsbyrån under förhandenvärande omständigheter icke böra förorda någon ändring i ifrågasatt riktning.

Departements-
chefen.

Jag ansluter mig helt till vad byggnadsbyrån i denna fråga anfört och anser mig sålunda ej för närvarande böra biträda förslag till ändring i hittills tillämpade grundsatser rörande kommunernas fulla betalningsansvar för lån ur bostadslånefonden.

Slutligen har byggnadsbyrån med anledning av erinringar från kommunalt håll behandlat frågan, huruvida icke ökade möjligheter skulle beredas att erhålla lån för hyreshus. Då sådan möjlighet lämnats öppen även genom nu gällande författningsföreskrifter, har byggnadsbyrån ansett, att någon ändring av dessa i den ifrågasatta riktningen ej bör ifrågakomma. Denna uppfattning delar jag.

	kronor
För tekniskt-vetenskapliga undersökningar genom ingenjörsvetenskapsakademien:	
under år 1923 ($\frac{1}{1} - \frac{30}{6}$) (enligt riksdagens skrivelse 281/1922)	50,000: —
senare ytterligare (» » 176/1923)	10,000: —
För åtgärder, ägnade att indirekt förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen (enligt riksdagens skrivelse 281/1922)	25,000: —
För beredande av extra statsbidrag (enligt riksdagens skrivelse 176/1923)	2,950,100: —
För typitningsarbeten inom byggnadsbyrån:	
enligt meddelande i 1922 års bostadsproposition (nr 228, sid. 20—21)	10,000: —
enligt meddelande i 1923 års bostadsproposition (nr 62, sid. 24—25)	10,000: —
	Tillhopa 11,675,100: —
Odisponerad behållning	218,089: 59
	Summa 11,893,189: 59

Den i förteckningen angivna odisponerade behållningen av 218,089: 59 kronor betecknar emellertid ett minimibelopp, och den verkliga behållningen torde komma att överstiga detta, beroende dels på att vissa besparingar fortfarande göras å beviljade statsbidrag och dels på att vissa resterande byggnadsskattemedel torde inflyta även efter den 31 december 1923. Dessa besparingar och ytterligare inflytande byggnadsskattemedel skola tillföras ifrågasvarande behållning. Även om byggnadsskattemedlens sammanlagda belopp — vilket jag emellertid finner mindre sannolikt — skulle komma att något överskjuta beloppet av 1920—1922 års anvisade reservationsanslag till bostadsproduktionens främjande, tillhopa 12,000,000 kronor, anser jag, att jämväl sådant överskott, såvitt riksdagen icke gör någon erinran däremot, bör tillföras den under 1922 års anslag omförda behållningen ifråga. Jag vill nämligen erinra, att i 1 § i den av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt antagna förordningen om byggnadsskatt (sv. förf.-saml. nr 765/1920) uttryckligen anges, att skatten påföres för beredande av medel till främjande av bostadsproduktionen.

Jag ämnar strax framlägga förslag till användning för budgetåret 1924—1925 av viss del av denna behållning. I övrigt synes den böra reserveras för kommande behov, närmast för det ändamål, som jag nu först går att behandla, nämligen för bestridande av kostnaderna för byggnadsbyråns verksamhet.

Statens
byggnads-
byrås verk-
samhet.

Statens byggnadsbyrå, för vilken Kungl. Maj:t den 26 september 1921 meddelat instruktion (sv. förf.-saml. nr 560), har under år 1923 bedrivit sin verksamhet efter i huvudsak samma riktlinjer som tidigare. Några förändringar i byråns organisation hava ej vidtagits under året.

Byrån har i sin skrivelse den 4 december 1923 lämnat en redogörelse beträffande kostnaderna för verksamheten under första hälften av år 1923. Efter att hava erinrat, att Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1922 ställt ett belopp av 25,000 kronor till byråns förfogande för verksamheten samt ytterligare 10,000 kronor för samma ändamål i samband med bemyndigande för byrån att låta utarbeta vissa typritningar till tvåfamiljshus med lägenheter intill fyra rum och kök, anför byrån följande:

Samtliga kostnader för byggnadsbyråns verksamhet under första halvåret 1923 hava uppgått till:

Arvoden till ledamöter, sekreterare och skrivbiträden	kronor	15,168:—
Tryckningskostnader för blanketter m. m.	»	758:—
Postporto	»	254:19
Telefonavgift	»	180:20
Hyra jämte värme, belysning och städning	»	1,860:—
Skrivmateriel	»	135:12
Arvoden för granskning av ritningar	»	4,083:69
Övriga utgifter	»	334:34
	kronor	22,773:54

Byggnads-
byrån.

Härtill komma kostnaderna för utarbetandet och mångfaldigandet av typritningar:

Arkitektarvoden	kronor	4,614:—
Tryckningskostnader	»	10,207:45
Kopiering av ritningar till försäljning	»	55:50
Övriga utgifter	»	587:50
	kronor	15,464:45
	kronor	38,237:99

Häriifrån avgår det genom försäljning av typritningar in-
flutna beloppet

kronor 5,259:05

och utgör således kostnaden för byggnadsbyråns verksam-
het under första halvåret 1923

kronor 32,978:94

Av det för första halvåret 1923 anvisade beloppet 35,000 kronor har således en summa av 2,021:06 kronor icke behövt tagas i anspråk. Härtill kommer värdet av de i byråns förråd befintliga, till försäljning avsedda typritningssamlingar, vilka bekostats av ovan angivna medel.

För bestridande av kostnaderna för byggnadsbyråns verksamhet under budgetåret 1923—1924 har ställts till förfogande ett belopp av 50,000 kronor. Byrån kan givetvis ännu ej lämna några uppgifter om dispositionen av dessa medel. Emellertid anser sig byrån böra bringa till Kungl. Maj:ts kännedom, att det extra arbete, som pålagts byrån under år 1923, nämligen granskningen av inkomna ansökningar om extra statsbidrag, inneburit för byrån en ny, utomordentligt tyngande arbetsuppgift, som oaktat forcerat arbete av byråns permanenta personal nödvändiggjort anlitande av någon extra arbetskraft under en stor del av hösten. Då emellertid under föregående år de för byråns verksamhet anvisade anslagen icke till fullo behövt tagas i anspråk, hoppas byrån, att någon ökning av det för löpande budgetår anslagna beloppet icke skall bliva erforderlig. Under sådana förhållanden torde en höjning av anslaget för nästkommande budgetår för kostnaderna för byråns verksamhet icke påkallas, varför byrån hemställer, att för nämnda ändamål måtte ställas till förfogande samma belopp som för innevarande budgetår eller 50,000 kronor.

Departements
chefen.

Med avseende å byggnadsbyråns organisation kan fortfarande konstateras, att densamma är ändamålsenlig och fungerat på ett i allo tillfredsställande sätt. Jag har därför i denna del icke någon ändring att föreslå.

Vad angår kostnaderna för byråns verksamhet under budgetåret 1924—1925 kunde måhända synas, att den av mig föreslagna nedsättningen av det belopp, som enligt byråns framställning skulle tillföras statens bostadslånefond för år 1924, borde föranleda en minskning av dessa kostnader, vilka byrån i anslutning till utgifterna för första halvåret 1923 uppskattat till högst 50,000 kronor. Emellertid må erinras, att byrån har att taga befattning med en del ärenden rörande statsunderstödda byggnadsföretag under lång tid efter det understöden beviljats. Antalet ärenden ökas sålunda, i samma mån som det totala beloppet av de beviljade understöden växer. Jag anser mig därför böra, lika med byggnadsbyrån, beräkna kostnaderna för byråns verksamhet under budgetåret 1924—1925 till högst 50,000 kronor.

Medel till förevarande ändamål hava, såsom nämnts, hittills utgått av vederbörande anslag till statsbidrag. Någon ändring härutinnan synes ej böra ifrågakomma, varför nu ifrågavarande belopp torde få utgå ur det för år 1922 till statsbidrag anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar.

Tekniskt-
vetenskap-
liga under-
sökningar på
byggnads-
området
m. m.

Med anledning av framställning från Kungl. Maj:t har riksdagen för utförande genom ingenjörsvetenskapsakademien av vissa tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 samt för första halvåret 1923 anvisat särskilda anslag å 50,000, 75,000, 85,000 och 50,000 kronor, varjämte riksdagen år 1923 medgav, att av 1922 års bostadsanslag ett belopp av 10,000 kronor finge ställas till akademiens förfogande för slutförande av ifrågavarande undersökningar. Sammanlagt hava sålunda för detta ändamål anvisats 270,000 kronor. I bostadspropositionerna för åren 1921 (nr 357) och 1922 (nr 228) lämnas vissa redogörelser för planen för undersökningarna i fråga och får jag nu hänvisa till dessa.

I skrivelse den 31 augusti 1923 har akademien hemställt, att för budgetåret 1924—1925 ytterligare 24,000 kronor måtte ställas till akademiens förfogande för fortsatta dylika undersökningar. Efter att hava erinrat om de medel, som tidigare ställts till förfogande för ändamålet, ävensom att det år 1923 beviljade beloppet å 10,000 kronor — akademien hade anhållit om 75,000 kronor — ställts till förfogande för undersökningarnas slutförande, anför akademien i skrivelsen följande:

Ingenjörsvetenskaps-
akademien.

Då ingenjörsvetenskapsakademien oaktat vad sålunda förekommit och i fullt medvetande om behovet av största återhållsamhet i anspråken på statens ekonomiska bidrag likväl ånyo upptager frågan om anslag för undersökningsarbeten av här angiven art, har detta sin grund däri, att akademien för sin del är fullt övertygad om den utomordentliga betydelse detta undersökningsarbete äger icke blott för byggnadsverksamhetens höjande i allmänhet ur produktionsteknisk synpunkt utan även med hänsyn till den ännu synnerligen aktuella frågan om bostadsbyggandets befrämjande. I själva verket kunna enligt akademiens uppfattning dessa båda sidor av det föreliggande spörsmålet, om

man tränger djupare in i frågan, icke särskiljas. Ty även för husbyggandet gäller liksom för varje form av industriell eller hantverksmässig företagsamhet, att i samma mån som de produktionstekniska faktorerna vid arbetets utförande lämnas obeaktade, stegras också på grund av ökade produktionskostnader svårigheterna för arbetets fullföljande med fördelaktigt ekonomiskt resultat. Akademien förbiser därvid icke, att andra förhållanden givetvis äga ett måhända avgörande inflytande i avseende å produktionens återupptagande. Men den inverkan å produktionskostnaden, som medföres av ett bristande hänsynstagande till tekniskt-vetenskapliga och industriellt-organisatoriska synpunkter, måste anses så pass betydande att största beaktande bör skänkas angivna synpunkter, även då fråga är om bostadsproduktionens befrämjande såsom ett spörsmål med i främsta rummet social betoning. Icke minst torde detta vara fallet, då fråga är om smålägenheter av egna-hemskaraktär, för vilkas del varje ökning i byggnadskostnaden naturligen blir relativt mest kännbar.

Efter att hava erinrat, att 1918 års bostadssakkunniga, kommerskollegium och socialstyrelsen vid tidigare tillfällen uttalat sig om betydelsen av dylika undersökningar på byggnadsområdet, fortsätter akademien:

De gynnsamma erfarenheter akademien på vissa punkter erhållit av sina undersökningsarbeten på byggnadsområdet hava också enligt akademiens mening bestyrkt uppfattningen, att väsentliga fördelar stå att vinna vid strävandena för bostadsproduktionens befrämjande genom ett fortsatt undersökningsarbete av tekniskt-vetenskaplig art på detta område.

Bland de undersökningar, som akademien utfört, vill akademien i detta sammanhang omnämna tvenne, undersökningar rörande byggnadsmaterialiers och konstruktioners värmeisolerande förmåga samt byggnadsfasaders ytbehandling med hänsyn till klimatisk inverkan, vilkas resultat torde vara särskilt värda att uppmärksammas.

Om akademien sålunda på grund av det tekniskt-vetenskapliga undersökningsarbetets betydelse på nu ifrågavarande område är av den uppfattningen, att ett avbrytande av akademiens undersökningar genom upphörande av varje statsanslag för ändamålet skulle vara till skada för intressen, som staten genom andra mera avsevärda ekonomiska uppoffringar vill befrämja, har akademien naturligen under nuvarande statsfinansiella situation sökt att genom ett urval bland de talrika föreliggande undersökningsproblemen och genom största möjliga begränsning av de beräknade omkostnaderna minska anslagsbehovet.

De undersökningar, som närmast böra bedrivas, omfatta följande tre problem.

1) *Värmekapaciteten hos byggnadsmaterial och -konstruktioner.*

Anslag för detta ändamål begärdes av akademien i underdånig skrivelse den 8 september 1922. Som motivering anfördes: »En fråga av intresse, då det gäller värmebehovet i byggnader, är materialens värmekapacitet eller värmemagasinerande förmåga. I allmänhet är stor värmekapacitet, exempelvis hos ytterväggar, att anse som en förmånlig egenskap, då rummets inre temperatur därigenom röner mindre inverkan från yttertemperaturens växlingar. I byggnader med periodisk uppvärmning tjänstgöra ävenledes konstruktioner med stor värmekapacitet såsom utmärkta temperaturregulatorer. Det finnes emellertid även fall, då stor värmekapacitet ej är önskvärd, exempelvis vid lokaler med tillfällig uppvärmning såsom kyrkor m. m., där stor värmekapacitet hos konstruktionerna fördröjer uppvärmningen och ökar

bränsleförbrukningen. Allt efter olika lokalers ändamål bör därför hänsyn tagas till värmekapaciteten. Kännedomen om denna möjliggör exempelvis att vid utförande av väggkonstruktioner med särskilda isoleringsskikt avgöra, i vilket läge detta isoleringsskikt lämpligen bör placeras.

Men även i andra frågor än det direkta värmebehovet i byggnader är värmekapaciteten av betydelse, exempelvis då det gäller att bestämma temperaturspänningarna i konstruktioner, byggnadsfasaders beständighet på grund av uppträdande vattenkondenseringar m. m.

Hitintills har värmekapaciteten blivit föremål för endast flyktiga studier, beroende på svårigheten att bestämma specifika värmet hos material av icke homogen sammansättning, vilket ofta är fallet med byggnadsmaterial. Denna svårighet torde kunna avlägsnas genom konstruerandet av en kalorimeter, grundad på samma principer som den förut genom akademiens försorg utexperimenterade metoden för mätandet av värmeisoleringsförmågan hos olika byggnadsmaterial. För detta arbete finnes redan den huvudsakliga apparaturutrustningen. Då dessa undersökningar utan tvivel komma att utgöra ett värdefullt komplement till akademiens övriga värmeundersökningar, anser akademien det i hög grad önskvärt, att de komma till utförande.»

De skäl akademien då anförde för dessa undersökningar äga alltså sin giltighet. Med iakttagande av största möjliga begränsning av omkostnaderna torde för ändamålet kunna beräknas ett belopp av 8,000 kronor.

2) Beständigheten hos olika slag av byggnadsfasader.

Under åren 1921—1922 hava genom akademiens försorg med statsunderstöd bedrivits vissa i huvudsak laboriemässiga undersökningar rörande motståndsförmågan hos olika slag av byggnadsfasader mot klimatisk åverkan. De härvid framkomna mycket intressanta resultaten äro nu slutbehandlade och en avhandling i frågan föreligger i tryckfärdigt manuskript. Densamma innehåller en hel del råd och anvisningar för byggnadsfasaders utförande och behandling för ernåendet av bästa möjliga hållbarhet samt dessutom beskrivning över nya undersökningsmetoder, vilka framgått av undersökningarna i fråga. På grund av den skillnad, som alltid förefinnes mellan laboriemässiga undersökningar och praktiska observationer i verkligheten, vore det, i synnerhet vid denna svårbehandlade uppgift, önskvärt att genom praktiska prov söka bekräftelse på de laboriemässiga undersökningarnas resultat ävensom ytterligare klarhet i vissa frågor, vilka svårligen kunna studeras på annat sätt. En sådan fråga är exempelvis den lämpligaste sammansättningen av olika putsarter. För de praktiska proven bör ett provhus med ett flertal fasadbehandlingar uppföras på hårt utsatt läge, lämpligen vid västkusten, och ställas under observation. Mest fördelaktigt vore, om ett särskilt sådant provhus kunde erhållas. För nedbringande av kostnaderna för denna undersökning har akademien dock tänkt sig möjligheten att träda i förbindelse med t. ex. lotsverket för att komma i tillfälle att på en byggnad för annat ändamål, såsom ett magasin eller dylikt, praktiskt prova olika fasadbehandlingar. Härigenom anser akademien kostnaderna kunna nedbringas till 13,000 kronor.

3) Ljudisoleringsförmågan hos byggnadsmaterial och -konstruktioner enligt förut utexperimenterad metod.

Anslag för samma ändamål begärdes i förutnämnda skrivelse den 8 september 1922. Som motivering framhölls: »Frågan om byggnadskonstruktioners ljudisoleringsförmåga har under de senare åren blivit allt mera aktuell

i och med tillämpandet av moderna byggnadsmetoder, vid vilka i första hand tagits sikte på billig produktion. Särskilt gäller detta bjälklag och lägenhetsskiljande väggar i bostadshus, men betydelsen av ljudisolerande konstruktioner i sådana allmänna byggnader som skolor, sjukhus m. m. är även uppenbar.

De för första hälften av år 1923 planerade undersökningarna omfatta ävenledes utexperimenterande av en tillförlitlig metod att mäta den ljudisolerande förmågan hos byggnadskonstruktioner av olika slag. Förarbetena för dessa undersökningar hava redan fortskridit så långt, att man ej synes höra tvivla om uppnåendet av önskat resultat. Sedan metoden blivit utexperimenterad, är det emellertid önskvärt, att systematiska undersökningar komma till utförande för klarläggande av de spörsmål, vilka samhöra med olika konstruktioners ljudisoleringsförmåga. Metoden innebär möjligheter för sådana undersökningars utförande direkt å färdiga byggnader, varför undersökningar i bostadshus, sjukhus och skolor, där ljudisolerande konstruktioner äro av största betydelse, böra utföras.»

Av anslaget för året 1923--1924 kommer ett mindre belopp att användas för undersökningar i nämnda avseende. Metoden är nu fullt utexperimenterad och eftersom samtlig apparatutrustning är flyttbar möjliggöras direkta undersökningar å färdiga byggnader. Det vore därför av stor betydelse om en serie sådana undersökningar kunde komma till utförande å byggnader, där ljudisoleringsförmågan är av större vikt. Förutom i bostadshus med flera lägenheter är så fallet beträffande exempelvis sjukhus, skolor och en hel del övriga offentliga byggnader.

Anslagsbehovet för nämnda undersökningsarbete i minsta möjliga omfattning beräknas till 2,000 kronor.

Utöver de medel, som sålunda ifrågasatts, erfordras ett mindre belopp, förslagsvis 1,000 kronor, för extra utgifter, publicering av resultaten, arbetets centrala ledning m. m.

Den sammanlagda summan av ovan angivna anslag är 24,000 kronor.

Över akademiens framställning har kommerskollegium avgivit infortrat utlåtande den 19 november 1923. Efter att hava genomgått de särskilda punkterna i det framlagda programmet och påvisat önskvärdheten av att undersökningar i enlighet med detta komma till utförande genom akademien, fortsätter kollegium:

Kommers-
kollegium.

Kollegium vill slutligen framhålla, hurusom samtliga nu nämnda byggnadsproblem, trots sin i och för sig stora vikt och betydelse, icke äro av den art, att de kunna locka den enskilda praktiska verksamheten inom byggnadsområdet att upptaga desamma till studium och försök, medförande avsevärda kostnader. De resultat, som därvid kunna vinnas, äro nämligen först och främst icke av sådant slag, att de direkt och påtagligt framträda i konkurrensen om planerandet och uppförandet av en byggnad, utan avse fastmer uppnåendet av vissa fördelar, som i huvudsak göra sig gällande först vid byggnadens bruk under längre tid, såsom minskade underhålls- och bränslekostnader, ökad trevnad genom minskade ljudstörningar o. s. v. Vidare torde dylika, genom försök vunna byggnadstekniska framsteg av här ifrågasvarande slag i regeln icke kunna på något sätt, ens för viss tid, med utslutanderätt förbehållas den, som varit upphov till eller utarbetat desamma, utan bliva allmän egendom. Någon ekonomisk vinst för den enskilde företagaren lär därför såsom regel icke vara att påräkna ens av i och för sig synnerligen betydelsefulla ernådda framsteg och förbättringar av hithörande art.

Under dessa förhållanden synes det särskilt motiverat, att staten, såsom företrädande på en gång landets ojämförligt största företagare inom byggnadsverksamheten och det allmännas intresse av ett ekonomiskt byggnads-sätt — detta problem sett under en mera vidsträckt synvinkel och på längre sikt — vid såväl kommuners som enskildas byggnadsföretag, ikläder sig de erforderliga ekonomiska uppoffringarna för vinnande av här avsedda fördelar. Härvid är ju även att märka, att de ifrågavarande anslagsbeloppen till sin storlek äro synnerligen obetydliga vid jämförelse med såväl de summor, vartill av staten och kommuner direkt företagen eller understödd byggnadsverksamhet uppgår, som även de framtida ekonomiska fördelar vid utförda byggnaders bruk och underhåll, som eventuellt torde stå att vinna genom resultaten av de föreslagna undersökningarna.

Kommerskollegii utlåtande utmynnar i en hemställan, att det begärda beloppet, 24,000 kronor, måtte ställas till akademiens förfogande för det avsedda ändamålet.

Byggnadsstyrelsen.

Över framställningen har vidare byggnadsstyrelsen, till följd av remiss, avgivit utlåtande den 3 januari 1924. Styrelsen framhåller däri, att akademiens undersökningar avse sådana områden inom byggnadstekniken, där varje rön och ökad kännedom om materialens egenskaper äro av stor ekonomisk betydelse för hela byggnadsverksamheten, samt uttalar önskvärdheten av att dessa undersökningar få fortgå åtminstone i den nu ifrågasatta reducerade omfattningen, varför styrelsen tillstyrker bifall till framställningen.

Departementschefen.

För egen del hyser jag i allo samma uppfattning som de båda i ämnet hörda ämbetsverken rörande betydelsen av de undersökningar på byggnadsområdet, för vilkas bedrivande ingenjörsvetenskapsakademien nu söker understöd av staten. Den tid är längesedan förbi, då de ekonomiska förhållandena medgävo, att man inom byggnadsindustrien tillämpade metoder, vilka visserligen i många hänseenden lämnade goda resultat, men som för våra ögon te sig såsom slöseri. Kraven på den strängaste ekonomisering med material och arbetskraft växa beständigt, såväl när det gäller det stora hyreshuset som när det är fråga om det lilla enfamiljshuset, och erfarenheten synes visa, att dessa i hastigt tempo växande krav mången gång måste tillgodoses med åsidosättande av andra berättigade fordringar. Trots den moderna utrustningen är det i de nybyggda husen ofta lytt, dragigt och kallt. För att övervinna dessa olägenheter och på samma gång tillgodose de växande kraven på sparsamhet erfordras det noggrannaste studium av de byggnadstekniska problemen.

De av ingenjörsvetenskapsakademien nu ifrågasatta undersökningarna, som till stor del avse ett nyttiggörande av redan utarbetade metoder, synas mig väl ägnade att bidra till lösningen av betydelsefulla byggnadstekniska frågor. Då det på skäl, som kommerskollegium i sitt utlåtande berört, är osannolikt, att den enskilde över huvud taget skulle vara beredd till uppoffringar för undersökningar på hithörande områden, anser jag, att staten ej bör undandraga sig att skänka dem sitt stöd. Härtill kommer, att sådant stöd åtminstone för närvarande kan beredas, utan att särskilt anslag för

ändamålet behöver ifrågakomma. Såsom nämnts, utgick 1923 års understöd för ifrågavarande ändamål ur 1922 års bostadsanslag. Enligt vad jag nyss visat, lämnar behållningen å detta anslag, som är avsett för bostadsproduktionens främjande, tillgång härtill jämväl i fråga om det nu sökta beloppet.

Med anledning härav får jag förorda, att ur nämnda anslag ett belopp av 24,000 kronor måtte få ställas till ingenjörsvetenskapsakademiens förfogande för utförande, i huvudsaklig överensstämmelse med det nyss återgivna programmet, av tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet. Medlen torde böra utgå under i huvudsak samma allmänna villkor, som gällt för de tidigare lämnade understöden för liknande ändamål. Hinder synes ej böra möta, att undersökningarna påbörjas redan under nu löpande budgetår.

Vidare må framhållas, att på många håll bedrives ett energiskt arbete för att på andra sätt än genom vetenskapliga undersökningar sådana som de nyss omfördälda förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen. Det må visserligen erkännas, att icke allt sålunda bedrivet arbete lovar framgång; i många fall är fråga om rent dilettantmässig uppfinnarverksamhet, och ej sällan framläggas problemlösningar, vilka visa sig ohållbara. Men här finnes utan tvivel även mycket, som vid närmare prövning kan befinnas väl värt att understödja. Jag kan nämna, att från ingenjörsvetenskapsakademiens sida föreligger en annan ansökan om understöd för vissa åtgärder, som avse att vid praktisk byggnadsverksamhet närmare klargöra en del hitills mera på teoretisk väg vunna resultat, och att därigenom så att säga popularisera dessa och göra dem lättare tillgängliga för en större krets yrkesutövare. Infordrat utlåtande över denna framställning är ännu ej inkommet, och jag är därför icke beredd att nu taga ståndpunkt till densamma. Vidare kan jag nämna, att frågan om standardisering både av hustyper och av olika byggnadsdetaljer på flera håll är föremål för intresserat och målmedvetet arbete. Och slutligen kan jag meddela, att enligt vad under hand meddelats mig, vissa åtgärder från enskilt håll planeras i syfte att söka sprida kännedomen om och öka förståelsen för de förtjänstfulla typritningar till en- och tvåfamiljshus, som utarbetats inom statens byggnadsbyrå. Huruvida dessa och andra liknande strävanden böra stödjas från statens sida kan icke på förhand bedömas, men jag anser det sannolikt, att så tid efter annan kan bliva fallet, varför det synes mig önskvärt, att Kungl. Maj:t äger vissa medel härför till sitt förfogande.

I viss utsträckning finnas tidigare anvisade medel ännu tillgängliga för dylika ändamål. Sålunda medgav 1921 års riksdag (skrivelse nr 330), att medel ur ett å tilläggsstaten för år 1920 under sjätte huvudtiteln anvisat reservationsanslag å 75,000 kronor till resestipendier åt arkitekter med flera för studier i utlandet av bostadsfrågan finge i lämplig utsträckning användas jämväl för åtgärder, ägnade att främja standardisering av hustyper och byggnadsdetaljer. Detta anslag uppvisar ännu en behållning av 17,900 kronor. Vidare medgav riksdagen år 1922 (skrivelse nr 281), att ett belopp av högst 25,000 kronor finge ur 1922 års bostadsanslag disponeras till åtgärder, ägnade

att indirekt förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen. Av dessa senare medel äro 10,240 kronor odisponerade.

Om sålunda medel för sådana ändamål som de nyss berörda ännu finnas tillgängliga, skulle de dock, om redan föreliggande eller väntade ansökningar om understöd befunnes förtjänta av beaktande, behöva till fullo eller till huvudsaklig del tagas i anspråk.

Jag föreslår därför, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens medgivande att för dylika ändamål få disponera ur behållningen å 1922 års bostadsanslag ytterligare ett belopp av 26,000 kronor. Ur behållningen ifråga skulle sålunda få disponeras dels sistnämnda belopp, dels nyss föreslagna 50,000 kronor för statens byggnadsbyrås verksamhet under budgetåret 1924—1925, och dels 24,000 kronor för ingenjörsvetenskapsakademiens tekniskt-vetenskapliga undersökningar under samma tid, tillhopa 100,000 kronor.

Under åberopande av vad i det föregående anförts, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

1:o) att för ökning av statens bostadslånefond må såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel disponeras för år 1924 ett belopp av 5,000,000 kronor;

2:o) att av det på extra stat för 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar ett belopp av 24,000 kronor må ställas till ingenjörsvetenskapsakademiens förfogande för utförande av vissa tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet; samt

3:o) att av nyssnämnda reservationsanslag och besparingar ett belopp av 26,000 kronor må av Kungl. Maj:t disponeras för åtgärder, ägnade att indirekt förbilliga eller eljest främja bostadsproduktionen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Carl Stålhammar.